

Polaki Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 38 (142) • 27 czerwca 2003 r. • © PISM

nr egz. ~~PISM 38~~

Redakcja: Krzysztof Balon, Sławomir Dębaki (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny),
Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Wicelawa Lech (sekretarz Redakcji), Rafał Morawiec

Szczyt Stany Zjednoczone–Unia Europejska w Waszyngtonie w dniu 25 czerwca 2003 r.

Artur Gradziuk

W tegorocznym szczycie Stany Zjednoczone–Unia Europejska w Waszyngtonie wzięli udział: prezydent USA George W. Bush, przewodniczący Komisji Europejskiej Romano Prodi i obecny przewodniczący Rady Europejskiej, premier Grecji Costas Simitis. Spotkanie było kolejną okazją (po szczycie G8 w Evian we Francji¹) do poprawy stosunków USA–UE, które w wyniku rozbieżności stanowisk wobec interwencji zbrojnej w Iraku uległy pogorszeniu. Przyjęcie przez Radę Europejską w Porto Carras w czerwcu 2003 r. projektu nowej europejskiej strategii bezpieczeństwa² wskazuje na zbliżenie stanowisk UE i USA w sprawie zagrożeń związanych z terroryzmem i proliferacją broni masowego rażenia. Spotkanie w Waszyngtonie było okazją do przedyskutowania tych zagadnień i zajęcia wspólnego stanowiska wobec najważniejszych obecnie wyzwań dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Innymi problemami omawianymi podczas trwającego niecałe trzy godziny szczytu USA–UE były m.in.: proces pokojowy na Bliskim Wschodzie oraz spory handlowe dotyczące organizmów genetycznie zmodyfikowanych (*Genetically Modified Organism – GMO*).

Zwalczanie terroryzmu. Prokurator Generalny USA John Ashcroft oraz reprezentujący Unię Europejską minister sprawiedliwości Grecji Philippos Patsalounis podpisali dwa porozumienia mające pomóc w walce z terroryzmem. Porozumienie o ekstradycji upraszcza procedury ekstradycyjne oraz umożliwia ekstradycję osób podejrzanych o czyny zabronione, zagrożone karą powyżej jednego roku więzienia. Wprowadzenie porozumienia ułatwia przekazywanie władzom USA osób podejrzanych o dokonanie aktów terrorystycznych, jednakże zakłada, że państwa członkowskie UE, sprzeciwiające się karze śmierci, mogą odmówić ekstradycji na podstawie dwustronnych porozumień i prawa krajowego lub jeśli podejrzanemu grozi kara śmierci stosowana w niektórych stanach USA. Porozumienie nie przewiduje możliwości ekstradycji własnego obywatela przez państwo oraz ekstradycji za przestępstwa

¹ Zob. A. Gradziuk, *Szczyt G8 w Evian-les-Bains we Francji*, "Biuletyn" (PISM), nr 32 (136) z 5 czerwca 2003 r.

² Zob. U. Kurczewska, E. Maziarz, *Posiedzenie Rady Europejskiej w Porto Carras w dniach 19–20 czerwca 2003 r.*, "Biuletyn" (PISM) nr 37 (141) z 23 czerwca 2003 r.

polityczne, do czego dążyły Stany Zjednoczone. Drugie z zawartych porozumień – o wzajemnej współpracy prawnej – przewiduje m.in. wymianę przez amerykańskie i europejskie organa ścigania informacji na temat rachunków bankowych w związku ze śledztwami w sprawie terroryzmu, zorganizowanej przestępczości i przestępstw finansowych. Ponadto, podpisano porozumienie, na mocy którego amerykańscy urzędnicy pracujący w europejskich portach będą mogli sprawdzać zawartość kontenerów na statkach płynących do USA. Dzięki temu porozumieniu wzmocniona zostanie kontrola mająca na celu przeciwdziałanie handlowi bronią masowego rażenia.

Podczas szczytu prezydent George W. Bush zaapelował do przywódców Unii Europejskiej o uznanie palestyńskiego Hamasu, zarówno jego politycznego jak i militarnego skrzydła, za organizację terrorystyczną i całkowite zablokowanie jego środków finansowych oraz zerwania wszelkich kontaktów z przewodniczącym Autonomii Palestyńskiej Yassirem Arafatem, który według władz USA i Izraela nakłania do dokonywania aktów terrorystycznych. Według Busha, działalność Hamasu i postawa Yassira Arafata są największymi przeszkodami dla realizacji popieranej przez UE i USA tzw. mapy drogowej i przywrócenia pokoju na Bliskim Wschodzie. Unia Europejska utrzymuje jednak, że są oni ważnymi podmiotami w procesie przywracania pokoju, zaś ich wykluczenie z tego procesu może jedynie nasilić akty terrorystyczne.

Nieprolifracja broni masowego rażenia. We wspólnym oświadczeniu po raz kolejny podkreślono powagę zagrożenia, jaką dla międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju jest proliferacja broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia. Opowiedziano się za wzmocnieniem istniejącego systemu międzynarodowych traktatów i reżimów kontroli, a wobec podmiotów nie przestrzegających międzynarodowych norm w zakresie nieprolifracji zapowiedziano efektywne przeciwdziałanie poprzez użycie „innych środków” zgodnych z prawem międzynarodowym. Uznając rolę Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (MAEA) w przeciwdziałaniu proliferacji broni masowego rażenia, postanowiono zwiększyć budżet tej instytucji, aby podnieść wiarygodność stworzonego przez nią systemu weryfikacji. Ponadto, wśród działań mających zmniejszyć zagrożenie związane z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia wymieniono: wzmocnienie kontroli eksportu materiałów i technologii służących do rozwoju programów broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia, dostarczenie niezbędnej pomocy w tym zakresie innym państwom, wymianę informacji służących do identyfikacji podmiotów państwowych i niepaństwowych składających zamówienia na tego typu materiały i technologie oraz wzmocnienie narodowej kontroli nad patogenicznymi mikroorganizmami i toksynami w celu eliminacji broni chemicznej.

Iran i Korea Północna zostały wymienione jako państwa stanowiące największe zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego w związku z proliferacją broni masowego rażenia. Podejrzania USA wobec Iranu o rozwój programu broni nuklearnej nasiliły się w ostatnich tygodniach po opublikowaniu przez MAEA raportu opisyującego działania Iranu zmierzające do produkcji materiału rozszczepialnego służącego do budowy broni nuklearnej. Choć rząd irański utrzymuje, że prowadzi program badań nuklearnych jedynie dla celów pokojowych, USA poddają w wątpliwość potrzebę budowy elektrowni atomowych w kraju o tak bogatych złożach ropy naftowej i gazu. Dlatego też prezydent George W. Bush intensywnie zabiegał o poparcie międzynarodowe dla swojego stanowiska wobec Iranu. Podczas szczytu w Waszyngtonie USA i UE, w mocniejszym tonie niż podczas niedawnego szczytu G8, wezwały Iran do natychmiastowego i bezwarunkowego podpisania Protokołu dodatkowego do Porozumienia z MAEA o stosowaniu zabezpieczeń w związku z Układem o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej oraz do ścisłej współpracy z inspektorami MAEA. Natomiast w stosunku do Korei Południowej, potępiając rozwój programu broni nuklearnej, ponowiono wystosowane podczas szczytu G8 w Evian wezwanie o „wyraźne, weryfikowalne i nieodwracalne” przerwanie realizacji programu

oraz wypełnienie międzynarodowych zobowiązań dotyczących nieprolifracji broni masowego rażenia.

Handel międzynarodowy. Zagadnieniem, które wywołało najwięcej kontrowersji podczas szczytu były spory handlowe dotyczące organizmów genetycznie zmodyfikowanych. W 1998 r. w Unii Europejskiej wprowadzono *de facto* moratorium na import produktów GMO, argumentując tę decyzję troską o bezpieczeństwo żywności i zdrowie konsumentów. Stany Zjednoczone, jako największy na świecie producent GMO, od początku sprzeciwiały się temu twierdząc, że szkodliwość produktów GMO nie została potwierdzona naukowo. W maju 2003 r. USA wniosły skargę do Światowej Organizacji Handlu (WTO), żądając zniesienia restrykcji lub umożliwienia wprowadzenia sankcji handlowych wobec UE w wysokości 4 mld dolarów. Dwa dni przed szczytem, podczas konferencji w Waszyngtonie zorganizowanej przez *Bio-technology Industry Organization*, prezydent George W. Bush, wzywając UE do zniesienia moratorium powiedział, że zakaz importu produktów GMO jest oparty na „nieuzasadnionych i nieudowodnionych, naukowo obawach” i utrudnia walkę z głodem w Afryce, gdyż kraje afrykańskie, nie mogąc sprzedać produktów GMO na rynkach europejskich, nie angażują się w produkcję tych towarów. W odpowiedzi Unia Europejska oświadczyła, że argumenty amerykańskie są nieprawdziwe, a UE wysłała więcej pomocy żywnościowej do Afryki niż USA. Podczas spotkania w Waszyngtonie nie udało się wypracować porozumienia w tej sprawie. Costas Simitis stwierdził jedynie, że moratorium na import produktów GMO w przyszłości zostanie zniesione i wyraził nadzieję, że do końca 2003 r. UE zastąpi moratorium prawem obowiązkowego oznakowania produktów modyfikowanych genetycznie, umożliwiając w ten sposób konsumentom świadomy wybór.

Podczas szczytu nie uzgodniono wspólnego stanowiska dotyczącego negocjacji handlowych zapoczątkowanych w 2001 r. podczas konferencji ministerialnej WTO w Doha. Na konferencji, do której dojdzie we wrześniu 2003 r. w Cancun w Meksyku, mają być ustalone zasady liberalizacji handlu artykułami rolnymi. Tymczasem dotychczasowe terminy negocjacji w tej dziedzinie nie zostały dotrzymane, głównie ze względu na brak zgody UE i USA na zniesienie subsydiów dla rolnictwa i barier w handlu artykułami rolnymi. Wprawdzie obie strony zadeklarowały wolę liberalizacji handlu międzynarodowego i dotrzymania ustalonych terminów, lecz jednocześnie zarzucają sobie nawzajem nadmierny protekcjonizm, nie wykazując skłonności do zniesienia własnych barier handlowych.

Oprócz walki z terroryzmem, proliferacji broni masowego rażenia i handlu, przywódcy Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych omawiali również inne zagadnienia. Zapowiedziano m.in. rozpoczęcie jeszcze w tym roku negocjacji w sprawie liberalizacji cywilnego transportu lotniczego między USA i Europą oraz przyspieszenie wspólnych badań nad komercyjnym wykorzystaniem energii wodorowej.

Szczyt Stany Zjednoczone – Unia Europejska był okazją do zajęcia wspólnego stanowiska w kwestiach, które kilka miesięcy wcześniej spowodowały pogorszenie stosunków transatlantyckich, tj. terroryzmu i proliferacji broni masowego rażenia. Wprawdzie pewna różnica zdań wciąż istnieje, jednak można uznać, że stosunki UE–USA ulegają stopniowej poprawie. Podpisane porozumienia o ekstradycji i wzajemnej pomocy prawnej oraz zapowiedź otwarcia negocjacji między USA i UE w sprawie liberalizacji transportu lotniczego i tworzenia wspólnej przestrzeni powietrznej świadczą o stopniowej ewolucji stanowiska USA wobec Unii Europejskiej. Dotychczas większość zagadnień była regulowana w dwustronnych porozumieniach między USA i państwami członkowskimi UE, natomiast podpisane podczas szczytu w Waszyngtonie porozumienia mogą być zapowiedzią regulowania stosunków transatlantyckich poprzez porozumienia między UE i USA.

OGŁOSZENIA

„Polski Przegląd Dyplomatyczny”

t. 3, nr 3 (13), maj-czerwiec 2003

Spis treści

III FORUM POLITYKI ZAGRANICZNEJ

Przemówienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego

Przemówienie Prezydent Irlandii Mary McAleese

WYKŁADY PUBLICZNE

Jan Krzysztof Bielecki

Polska w Unii Europejskiej: Jaka polityka zagraniczna?

Włodzimierz Cimoszewicz

Polska w Unii Europejskiej: Jaka polityka zagraniczna?

ARTYKUŁY

Wolf Grabendorff

Przyszłość Trójkąta Atlantyckiego

Bożena Katarzyna Zyśk

Norwegia wobec „trzeciej Europy” Józefa Becka

RECENZJE

Edyta Posel-Częścik

Michael F. Feldkamp, La diplomatie pontificale de Sylvestre Ier à Jean-Paul II. Une vue d'ensemble [Dyplomacja papieska od Sylwestra I do Jana Pawła II]

Adriana Żelazo

M.J. Anglade, J. Bober, R. Borusiewicz, B. v. Hausen, M.E. Laclerque, M.J. M. Larroche, S. Mazur, P. Mędoń, M.P. Simon, V. Tabarly, H. Vetter, A. Władyka, M. Wójcik, M. Zawicki, Managing International Cooperation. Manual for Local Government [Zarządzanie współpracą międzynarodową. Podręcznik dla samorządów terytorialnych]

Petruszka Szustrova

Kieran Williams, Denis Deletant, Security Intelligence Services in New Democracies [Służby specjalne nowych demokracji]

Dariusz Milczarek

Edward Haliżak, Stanisław Parzymies (red.), Unia Europejska – nowy typ wspólnoty międzynarodowej

Jolanta Skubiszewska

Samantha Power, 'A Problem From Hell'. America and the Age of Genocide [„Problem z piekła rodem”: Ameryka i wiek ludobójstwa]

ARCHIWUM

Wspomnienia Mieczysława Sokółowskiego – ministra spraw zagranicznych w rządzie RP na uchodźstwie w latach 1949–1953

Oprac. Krzysztof Tarka

KRONIKA DYPLOMATYCZNA

Kalendarium Dyplomatyczne

PISM

Sprostowanie

III Forum Polityki Zagranicznej

AUTORZY

Publikowali w „Polskim Przeglądzie Dyplomatycznym” (1–13)

*Sprzedaż i prenumerata w Instytucie
oraz w Głównej Księgarni Naukowej im. B. Prusa,
Krakowskie Przedmieście 7, Warszawa*